

Sodarji sklenili, sodarji nar'dili, sodarji popili

Matevž Trojar
Filip Demšar¹

O sodarstvu je bilo že marsikaj napisano, prav gotovo pa ne dovolj, saj je ta obrt omogočala mnogim prebivalcem Selške doline preživetje ali dodatni zaslužek. Sodarstvo je bilo dolgo časa tesno povezano z železarnstvom: če so se prodajali žebli, so se prodajali tudi embalažni sodi.

Foto: arhiv
Tončke Galjot

Sodarstvo in posodarstvo

Človek je že zgodaj v zgodovini odkril postopek pridelave vina. Vinarji so grozdni sok nalili v glinaste posode in mehove iz živalskih kož. Tako naj bi človek že davno tega začel izdelovati posodo.

Kasneje pa naj bi, kot poroča Plinij, obrtniki v Galiji iznašli metodo obdelovanja in sestavljanja lesenih deščic v sode. Ti izvorni sodarji so spretnost izdelovanja takih uporabnih posod prenašali iz roda v rod. Poleg sodov, v katere so lahko shranili le tekočino, so izdelovali tudi sode za sipke materiale, npr. za moko in žito.

Omeniti je treba tudi t. i. koritarstvo. Gre za dolbenje posod iz celega debla ali polovice debla. Ta posoda je tudi marsikje na Slovenskem (Štajerska, Prekmurje, Tolminsko, Bovško) zamenjala posodo, kot so bili škafi, čebri itd. Ta velika korita so uporabljali pri različnih hišnih opravilih in pri delu okrog doma, npr. za pranje perila, mesenje kruha, napajanje živine, shranjevanje semen. Za shranjevanje zrna in raznih drobnih materialov itd. so spretni gospodarji sami izdoblili ali izvrtali pokončne posode iz smrekovine ali kake druge vrste lesa.

Sodi so bili zaradi izbočene oblike ne le močni, ampak jih je bilo lahko tudi premikati, saj je to lahko storil en sam človek. Sodi so bili trdnejši od lončenih posod in zabojujnikov, zato so v prihodnjih stoletjih pospešili tudi razvoj trgovine z raznovrstnimi materiali.

Sodi imajo pomembno vlogo tudi pri pridelavi vina. Vinarji med dejavniki, ki vplivajo na nastanek kompleksnih okusov, dobro poznajo pomen sodov. Sorta grozdja, kakovost zemlje, vreme in še marsikaj dá vinu aromo, hrastov les pa je idealen material za staranje vin. Hrast je tudi edini les, ki je dovolj trd, da se iz njega naredi močne sode, hkrati pa izboljša tudi okus vina. Med degustacijo vin je vinar v vipavski kleti primerjal hrastov sod s pljuči, saj med staranjem vina skozi les počasi prodira kisik in povzroči oksidacijo vina in omehča njegov okus. Medtem uhajata iz soda alkohol in voda ter izhlapiata v ozračje. Na dnu soda se naredi kvasova usedlina, v

vino pa se iz hrastovega lesa počasi izločajo sladkorji in čreslovina, ki dajo vinu značilen in prepoznaven okus. Vinar v vipavski kleti je o pomenu sode pri nastanku vina povedal: "Ko boste uživali v kozarcu kakovostnega vina, ne premišlujte le o tem, koliko časa in truda je bilo treba za pridelavo vina, ampak tudi o spretnosti, potrebni za izdelavo sode, v katerem se je vino razvijalo."

Izdelovalo se je sode in sodčke vseh dimenzij. Posebno izurjeni sodarji so izdelovali velike (ležeče) kletne sode (po več tisoč litrov) in večje kadi za strojenje živalskih kož ipd. Take ogromne posode so izurjeni mojstri izdelali doma, potem pa so izdelek morali razstaviti za prevoz do naročnika in ga nato ponovno sestaviti. Pred leti so bili na Münchenskem sejmu razstavljeni celo sodi z vikend hišicami. Za razna poslovna in osebna darila pa so nasprotno izdelovali majhne ovalne okrasne sodčke in majolike, ki so imeli na čelni strani izrezljane grozde in so bili lakirani.

S stremljenjem po cenejši embalaži in z napredkom tehnike in kemije je prišlo do razvoja kovinske in plastične embalaže. Viličarji so omogočili transport embalaže večjih dimenzij in raznih oblik in sodi so postali nekonkurenčni.

Sodarstvo na Slovenskem

Sodarstvo se je razvijalo v več slovenskih krajih. Tacen pri Ljubljani je treba omeniti na prvem mestu. Tacenski sodarji so bili poznani po hrastovih sodih velikih dimenzij. Sode so izdelovali vse do leta 1965, potem pa so v vinarstvu prišle v uporabo velike kovinske cisterne, v kmetijstvu pa za namakanje sadja in prevoz gnojnice itd. plastični sodi. Ribnica na Dolenjskem je znana po najbolj množičnem izdelovanju posod in domači obrti na visoki strokovni ravni. Ribniškemu in kočevskemu prebivalstvu je že v 15. stoletju zaradi nenehnih turških vpadov Friderik III. podelil poseben patent, s katerim jim je dovoljeval prosto trgovino z lesenimi izdelki. Vsak zdomar je prejel certifikat, s katerim je lahko potoval daleč na

okoli. Najprej so trgovali po Avstriji, Ogrski, Nemčiji, Grčiji, Španiji, nato po Afriki in celo Indiji. Marija Terezija jim je patent ponovno potrdila, saj jim skopa zemlja ni omogočala preživetja. Desetletje pred drugo svetovno vojno je zabeleženo 360 takih zdomarjev – krošnarjev. Tudi v Ribnici se je na podlagi te obrti razvila industrija stavbnega pohištva Inles. Posodarska dejavnost se je razvila tudi v Črnem Vrhu nad Idrijo, na Tolminskem in na Bovškem, v Bohinju in v okolici Bleda, v Zgornji Savinjski dolini, v Prlekiji in v Prekmurju.

Sodarstvo v Selški dolini

V Železnikih, Kropi in Kamni Gorici je v 18. in 19. stoletju živelo železarstvo. V glavnem so izdelovali žeblje. Te je bilo treba dostaviti kupcem. Ugotovili so, da so za pakiranje in transport najbolj uporabni sodi, predvsem zato, ker so okrogli. V Selški dolini so izdelovali sode iz smrekovega lesa. V te so pakirali kisko zelje in ga razvažali po Kranjskem. Po naročilu železarjev so začeli izdelovati sode velikosti 12 in pol, 25, 50, 75 in 100 litrov. Največ teh sodov so izdelovali na Rudnem, kjer so bili skoraj vsi kajzarji sodarji. Več jih je bilo v Dražgošah, na Češnjici in v Kališah. V drugih vaseh so se s sodarstvom ukvarjali le posamezniki. Izdelovali so tudi sodčke za prodaj

jalce suhih rib v velikosti od 5 do 35 litrov. Letno so jih izdelali več kot 5 tisoč, tudi za Trst in druge obmorske kraje. V tem času so sodarji imeli dovolj dela, kar pomeni, da je bil zaslužek ugoden. Cene so bile višje predvsem v jesenskem času. Kdor je imel prostore, ugodne za skladiščenje, je lahko delal na zalogo. Sode za žeblje so prodajali tudi v Kropo. Tja so jih nosile ženske iz Dražgoš in Kališ. En sod je ženska nosila na svitku na glavi, štirje pa so ji viseli po hrbtu navzdol. Za triurno pot je dobila štiri groše.

Delo sodarja se je začelo že pomladi. V maju in juniju se je začelo delo v gozdu. Že ob podiranju smrek je ugotovil, iz katerih bo lahko krojil doge. Smreka je morala imeti enakomerno raščen les in v vencu razporejene veje ter biti posončna. Le iz tako raščene smreke je sodar lahko krojil ravne doge. Doge je zložil v pilo. Sušil jih je do jeseni, ko jih je zvozil domov, in v zimskem času predelal v sode. Sodar, ki ni imel lastnega gozda, je les kupoval pri lastnikih gozdov. Sodar, ki je imel lasten gozd, je bil na boljšem, saj je imel dvojni zaslužek. Sodarska zadruga je zaslužek vlagala v razvoj sodarstva, delno pa v nakup gozdov z namenom, da bi les lahko uporabljali tudi sodarji, ki niso imeli lastnega gozda.

Sode so izdelovali ročno. Delo, razen krivljenja dog, ni bilo težko. Sodar je dogo segrel na ognju, da se je les lahko krivil. To delo je bilo zahtevno. Na tnalni v višini kolen so bile zabite tri ostre železne

Sodarska zadruga v Češnjici na Gorenjskem,
ustanovljena l. 1902., članov 54, promet l. 1923. — 1,495.841 Din. (Slika nam kaže
centralo in skladišče ob Sori.)

Sodarska zadruga na
Češnjici, Železniki.
Foto: Lesna zadruga
Češnjica, Železniki

šine, na nasprotni strani sodarja pa zabita klamfa do višine debeline dog. Sodar je pomaknil dogo proti sebi, s kolenom pa pritiskal na tnal. Trpele so roke, noge in predvsem desno koleno.

Ta način krivljenja dog se je uporabljal do leta 1899, sodar Jakob Šolar z Rudnega pa je izumil stroj, ki so ga imenovali krvilnica. Delo na tem stroju je bilo veliko lažje. Z roko je vrtel železni zobati valj, ki je lahko vlekel dogo naprej ali nazaj. Z ного je potiskal dva lesena valja. Na dogo je položil že ukrivljeno jekleno šino, ki je preprečila lomljenje dog.

Ob koncu 19. stol. se je začelo razvijati združništvo. Na pobudo dr. Janeza Kreka so leta 1897 ustanovili Gospodarsko zadrugo v Selški dolini. Njen namen je bil izboljšati gnotne razmere članov. Sodarji z njenim poslovanjem niso bili zadovoljni. Pojavili so se interesi ustanoviti samostojno sodarsko zadrugo, registrirano z omejeno zavezo. 27. decembra 1902 je bila sodarska zadruga vpisana v združni register. Prodajala je sodarske izdelke in oskrbovala člane s sodarskimi potrebščinami. V prvi odbor so bili izvoljeni: Ivan Megušar, Jakob Šolar, Valentin Demšar, Franc Nastran, Franc Luznar, Ivan Marenek, Aleš Šolar, Alojz Lotrič, Matevž Lotrič, Luka Megušar, Ivan Luznar in Jakob Gortnar. Načelnik zadruge je bil Lov-

ro Eržen. Prvi član nadzornega odbora je bil Franc Demšar, člana pa Franc Gortnar in Anton Pintar.

Sodarji, ki so bili člani zadruge, so med obema vojnama stanovali v naslednjih vaseh: na Rudnem 14, v Dražgošah 13, na Češnjici 8, v Kališah 5, v Ojstrem Vrhu 3, na Studenu 2, v Selcih 2 in v Železnikih 1.

Šele ko so imeli sodarji lastno zadrugo, se je sodarstvo v Selški dolini ugodno razvijalo. Zadruga si je leta 1907 zraven skladišča na Češnjici zgradila tudi skladišče na Rudnem. To skladišče je bilo zgrajeno za vasi Rudno in Dražgoše. Vpeljali so nadzor kakovosti izdelkov. Vsak sodar je dobil žig z imenom zadruge in s številko sodarja. Vsak izdelek je pri prevzemu v skladišče moral biti ožigosan. Zadruga je poslovala z dobičkom. Tako je lahko z lesom pomagala tistim, ki niso imeli svojega gozda. Izdelovali so le sode iz mehkega lesa. S pomočjo Obrtnopospeševalnega zavoda na Dunaju je zadruga priskrbela učitelja, ki je sodarje učil izdelovati sode iz smrekovega in hrastovega lesa.

V prvih letih je imela zadruga večkrat denarne težave. Z veliko požrtvovalnostjo in s sposobnim vodstvom je po nekaj letih že dosegala lepe uspehe. Promet je narasel in začeli so razmišljati o izpopolnitvi in širitvi obrata. Po posredovanju Urada za raz-

Člani Sodarske zadruge Češnjica v letu ustanovitve. Foto: arhiv Filipa Demšarja

voj obrti v Ljubljani so leta 1912 na Sori (na mestu današnjega Alpsesa) zgradili hidroelektrarno. Zraven so uredili delavnico z novimi stroji. Obnovili so tudi vodno žago za hlode. Deželni odbor je zadrugi nakazal 20 tisoč kron brezobrestnega posojila.

V zadrugo je bilo od njene ustanovitve pa do začetka prve svetovne vojne včlanjenih kar lepo število članov, največ leta 1904 in 1905, potem pa je število padalo. Leta 1919 je bilo članov 44. Naslednje leto se je število članov dvignilo na 50. To število se je z manjšimi spremembami ohranilo do začetka druge svetovne vojne.

Med prvo svetovno vojno se je promet skoraj ustavil. Po vojni je bilo treba najprej popraviti škodo na obratu. Novoizvoljeni odbor so sestavljali Janez Megušar, Jakob Prevc, Franc Šolar, Valentin Demšar, Peter Prevc in Anton Gajgar. Vodstvo je prevzel Primož Lotrič, njegov namestnik pa je postal Jurij Blaznik. V nadzorni odbor so bili imenovani Franc Lotrič, Jernej Nastran in Matevž Jelenc.

Ko so ugasnili plavži in vigenjci v Železnikih, se je prodaja sodov za žeblje zmanjšala. Povečala se je prodaja sodov za zelje, kolomaz, razne kemikalije in tanin. Sode za žeblje so prodajali kroparskim žebjarjem in Kranjski industrijski družbi.

Če primerjamo cene sodov, opazimo, da so dokaj različne. Včasih je cena soda z manjšo mero višja od cene soda z večjo. Zaslužek sodarja je bil večji, če je sam prispeval les. Nekateri sodarji so vodili tudi knjigovodstvo, npr. Tomaž Eržen iz Ojstrega Vrha. Njegovi zapisi so ohranjeni v domačem arhivu.

Primer:

Ime in priimek sodarja	Leto	Število sodov za zelje			Zaslužek (din)
		25 kg	50 kg	100 kg	
Tomaž Eržen Ojstri Vrh	1935	92	156	48	3.998,00
	1936	86	167	84	5.034,00
	1937	74	268	81	6.967,00
	1938	227	193	45	7.517,00
	1939	112	157	20	4.521,50

Podatki iz arhiva nam povedo, da je zadruga nekaj časa delovala tudi med vojno. V letu 1942 so izdelali lepo število sodov za kroparske žeblje.

V času druge svetovne vojne je zadrugo vodil odbor, ki je bil izvoljen leta 1941. Načelnik je bil Franc Lotrič, njegov namestnik Janez Demšar, predsednik nadzornega odbora Anton Šolar, podpredsednik pa Janez Megušar. Odborniki so bili: Primož Lotrič, Franc Demšar, Vencelj Šolar in Jurij Blaznik.

Po osvoboditvi se je Sodarska zadruga priključila Lesnopredelovalni zadrugi za Selško dolino. Ta je s priključitvijo Sodarske zadruge pridobila elektrarno, žago venecijanko na Češnjici ter sodarski delavnici na Češnjici in v Železnikih. Poleg tega so zgradili zabojarjo na Češnjici in polnojarmenik v Podzaverniku v Selcih. Venecijanko na Češnjici so spremenili v polnojarmenik.

Toda to stanje ni trajalo dolgo. Lesnopredelovalna zadruga je razpadla v deset novih kmetijskih zadrug. Obrate na Češnjici je prevzela Kmetijska zadruga Češnjica. V okviru te se je oblikoval sodarski odsek. Ta odsek je vodil predsednik Jože Blaznik, člani odbora so bili Jože Prevc s Studena, Jakob Gajgar in Franc Vidmar s Češnjice, Rudolf Eržen in Franc Demšar z Rudna, Janez Božič iz Kališ in Matija Lotrič iz Dražgoš. Nadzorni odbor sta sestavljala Jakob Lotrič s Češnjice in Jože Nastran z Rudna.

V začetku leta 1952 se je dopolnjevala pogodba, ki je bila podpisana z združitvijo Kmetijske zadruge leta 1946. Sodarski odsek je zahteval, naj bodo vse gozdne parcele in stavbišča last sodarskega odseka, naj sodarski odsek vodi svoje materialno in mezno knjigovodstvo in naj dobi svoj odsekovni odbor, ki mu je predsednik odgovoren za vsa tekoča in poslovna dela. Vse zadeve, ki se nanašajo na sodarski odsek, naj rešuje njegov predsednik. Na mesečnem sestanku, na katerem je bila prisotnih večina sodarjev, je predsednik Kmetijske zadruge Češnjica Janez Prevc tem zahtevam zadostil.

V manj kot desetih letih se je ime gospodarske organizacije menjalo trikrat. Kljub temu da so sodarji ob združitvi predlagali in zahtevali svoje pravice, so postajali vedno manj pomembni. Politika je

stalno dirigirala in spreminjala sistem upravljanja v delovnih organizacijah.

V letu 1953 je prišlo do združitve sodarskega odseka Kmetijske zadruge Češnjica in sodarjev iz Železnikov. Združeni sodarski odsek je štel 33 sodarjev – 22 jih je bilo s Češnjice in 11 iz Železnikov. Predsedniške posle je še naprej opravljal Jože Blaznik, novi odbor pa so sestavljali Anton Šmid, Anton Lotrič, Fran Mlakar, Jakob Gajgar, Rudolf Eržen in Jože Prevc.

Po sprejetju zakona o samoupravljanju leta 1954 se je leta 1955 Zadržno lesnoindustrijsko podjetje ločilo od Kmetijske zadruge in se preimenovalo v Medzadržno lesnoindustrijsko podjetje Češnjica. Kmetijske zadruge Selske Doline so bile njegove ustanoviteljice.

Kot izvemo iz zapisnikov sej, so leta 1957 v sodarskem obratu Češnjica izdelali 70.448 sodov, v sodarskem obratu Železniki pa 40.358 sodov. Veliko pogodb so sklenili s kemičnimi tovarnami. Leta 1953 je kemična tovarna v Domžalah naročila 4.000 sodov z železnimi obroči po 100 litrov in 8.000 sodov z železnimi obroči po 50 litrov. Kemična tovarna Moste pri Ljubljani je naročila 4.000 sodov z lesenimi obroči po 100 litrov. Tovarna barv Dol pri Ljubljani je naročila 5.000 sodov z lesenimi obroči po 100 litrov in 5.000 sodov z lesenimi obroči po 50 litrov. Industrija boja Beograd je naročila 1.500 sodov z železnimi obroči po 100 litrov, 4.000 sodov z lesenimi obroči po 100 litrov in 6.000 sodov z lesenimi obroči po 50 litrov.

Strojno krivljenje dog v novi sodarski delavnici. Pri stroju levo Jakob Eržen iz Ojstrega Vrha, desno pa Matevž Trojar iz Železnikov. Foto: arhiv Betke Eržen, Ojstri Vrh

Mlade delavke in delavci pred novo delavnico. Foto: arhiv Tinke Kalan, Na Kresu, Železniki

Emblažne sode so večinoma do kupca prevažali s tovornjakom in z železnico. Embalažni sodi so bili okovani z valjancem (to je železen trak, vezan z zakovicami; število obročev se je po potrebi spreminjalo) ali z leskovimi obroči (sodarji so jih izdelovali sami iz leskovih palic; sodar je palico razcepil na pol, jo obrezal in pomeril obroč; vsak sodar je uporabljal svoje obroče, saj je bila njihova kakovost zelo različna).

Sodarski odsek je imel po združitvi sodarjev iz Železnikov in sodarjev s Češnjice tri delavnice, tri skladišča, žago, hidroelektrarno in gozdove. Z izgradnjo nove delavnice je bilo sodarstvo po domovih ukinjeno. Nekaj časa je bil sistem dela isti. Pozneje so se delovna mesta tehnološko začela izboljševati. Čas izdelave sode se je skrajšal. Rezultat proizvodnje je bil večje število sodov.

Glavni kupci sodov so bili Železarna Jesenice, ki je kupovala sode za žeblice, Kemična tovarna Domžale in Kemična tovarna Moste. Tovarna barv Dol pri Ljubljani je kupovala v glavnem sode z lesenimi obroči, Tovarna barv Beograd pa sode z železnimi obroči. Sode z lesenimi obroči so delali za shranjevanje rib. V tistem času je bilo v sodarstvu zaposlenih 83 delavcev, 69 moških in 14 žensk. Organi samoupravljanja so težili k izboljšanju proizvodnega procesa. Delalo se je na tem, da bi izdelovali razstavljene (demontažne) sode, vendar jih nikoli niso začeli izdelovati.

Kljub velikemu povpraševanju po sodarskih izdelkih je sodarstvu na Selškem kmalu odzvonilo. Organi samoupravljanja so zahtevali izboljšanje proizvodnega procesa. V letu 1960 so se lotili temeljite rekonstrukcije. Sode se je prenehalo izdelovati leta 1963. Sodarno so spremenili v delavnico za izdelovanje okvirčkov za navijanje blaga v bale. S tem je bilo pokopano stoletja živeče sodarstvo Selške doline. Starejši delavci so se upokojili. Nekaj se jih je zaposlilo na žagi, v zabojni in mizarni, v kateri je bil sistem proizvodnje industrijski. Šli pa so tudi v sosednja podjetja: v Iskro, Niko in Tehtnico.

Za izučene sodarje je bil to težak udarec. Po nekaj letih so ugotovili, da bo v resnici prišlo do propada sodarstva. Tovarne so začele uporabljati kartonsko

embalažo, zelo hitro pa tudi plastično. Ta ima še to prednost, da se proizvaja v raznih oblikah in po nižjih cenah. Pri transportu so se začele uporabljati palete, ki jih premešča viličar.

Filip Demšar

Sodarjeva zgodba

V prvem desetletju tega stoletja se večkrat spomnim na čas pred stotimi leti. V prvih desetih letih je sodarstvo doseglo največje uspehe in rezultate v dobi obstoja. Tiste čase je bilo sodarstvo pomembna obrtna dejavnost, ki je kajzarjem zagotavljala delo in zaslužek. Sodarji v teh krajih so se s sodarstvom ukvarjali vse mesece razen od maja do julija. Maja in junija so bili gozdni delavci, julija pa so se ukvarjali s spraviom lesa in delom na polju.

V moji družini so bili sodarji praded in ded po očetovi strani, ded po materini strani, oče, stric in brata. Podedoval sem dom, kjer se je rodila mama. Oče in teta sta mi svetovala: "Za sodarja se izuči. Orodje že imaš, les boš pa tudi imel doma. Sodariti se boš pa tako doma naučil." Tako je oče naučil sodariti tri sinove. Nismo pa bili edini tak primer. V več družinah so sinovi delali isto kot oče. V največ družinah se je tisti, ki je ostal doma, izučil sodarstva. Zakaj pa ne. Sodarstva se je bilo lahko naučiti, dela je bilo dovolj in ni bilo slabo plačano. Starejši so dejali: "Sodarstvo je donosna obrt." To je zelo držalo, predvsem za tistega, ki je imel svoj les.

Ko so v Železnikih zgradili novo, večjo šolo, so ustanovili obrtniški oddelek. Štiri ure sem se učil v delavnici, štiri ure v popoldanskem času pa v šoli. Tu so se učili bodoči kovinarji, sodarji, mizarji, čevljarji in šivilje. Pri šolskih predmetih smo bili skupaj, pri strokovnih pa ločeni. Sodarje je učil mojster sodarstva Jože Blaznik. Šolski pouk in učna doba za sodarja sta trajala dve leti. Po končani šoli je bilo treba opraviti dva izpita: teoretičnega v šoli, praktičnega pa v delavnici. Po uspešno opravljenih izpiti si prejel spričevalo.

Kajžarji so imeli hiše večinoma izven vasi, v bregu. V spodnjem prostoru, ki je bil delno v zemlji, je bila delavnica. V njej je bil zidan šporget. Na njem je sodar grel doge. Bile pa so tudi kajže, ki niso imele delavnice. V teh se je sodarilo v hiši (hiša je danes dnevna soba). V tem prostoru se je ponavadi popravljalo kmečko orodje, predlo, pletlo in še kaj drugega. Prostor so uporabljali tudi za družabna srečanja. To je bil največji prostor v stavbi, ogrevala ga je kmečka peč.

Postal sem samostojni sodar in član sodarske zadruge. Pri teti sem si uredil delavnico in dokupil orodja, kar ga je manjkalo, ter pričel delati. Na domovih smo takrat izdelovali čebre za kisanje zelja, večje in manjše škafe. Deže, pine, golide in 50-litrške sode za zelje smo izdelovali samo po naročilu. Z očetom sva skupaj pripravljala les za doge. Nekaj sva ga dobila v domačem gozdu, če pa ga je bilo premalo, sva ga kupila. Doge sva krojila v gozdu. Ukrivljene doge sva zložila v skladovnico in jih pustila v poletnih mesecih sušiti se v gozdu do jeseni, ko sva jih zvozila domov.

Sodarska zadruga je od Gozdnega gospodarstva Bled izprosila dovoljenje, da smo na Jelovici, kjer je bil posekan les, sodarji lahko sodarce, kot smo jih imenovali, krojili v doge. To ugodnost pridobivanja lesa za sodarstvo smo koristili kar nekaj let. Ob žagi, hidroelektrarni in sodarski delavnici je sodarski odsek začel graditi večjo delavnico. Namen gradnje je bil prenehati s sodarjenjem po domovih. Poenostavila bi se dobava proizvodnega materiala, nadzor dela in povečala bi se proizvodnja.

Leta 1952 smo pričeli z delom v novi sodarski delavnici. Sistem dela je bil še vedno enak: sodar je iz svojega materiala naredil izdelek sam. Količina proizvodnje se bistveno ni povečala, še zmeraj pa je bila ponudba manjša od možne prodaje embalažnih sodov.

Tehnični oddelek je sklenil spremeniti sistem proizvodnje in uvedel je delitev dela, in sicer na dva oddelka: strojni in ročni del proizvodnje. V strojnem se je pripravljalo doge, v ročnem oddelku pa se je krivilo doge, sestavljalo sode, pripravljalo dno sodov, delalo utore, vlagalo dno, okovalo sod z železnimi obroči in na koncu pritrnilo lesene obroče. Zahtevnija dela so opravljali sodarji, ostala delovna

mesta pa so zasedali neizučeni delavci. Zaposlili so tudi ženske. Povečala se je proizvodnja in potrebam kupcev je bilo zadoščeno.

Moje oče mi je pripovedoval, da sodarji niso bili samo dobri in varčni delavci, poskrbeli so tudi za vesele, prijetne trenutke. Udeleževali so se raznih kulturnih prireditev in družabnih srečanj. Torej po binškoštni nedelji je bil sodarski praznik. Udeležili so se njim namenjene svete maše, sledilo je skupno kosilo in družabno srečanje (danes piknik). Ta srečanja so bila na Prtovču, v Dražgošah in na Zalem Logu. Enkrat so šli tudi na Šmarno, drugič pa na Sveto goro. V letu, ko sem bil vajenec, je bilo organizirano srečanje na Sveti gori. Tja smo se peljali s tovornjakom. Kasneje je sindikat organiziral izlete po Gorenjski, Primorski, Dolenjski ...

Do leta 1960 je delo v sodarskem oddelku potekalo normalno. Vendar se je stanje na trgu spremenjalo. Kupci so zahtevali cenejše sode. S tako organizacijo proizvodnje in pri taki ceni lesa nismo pristali na njihove zahteve. Sklep samoupravnih organov je bil, da se sodarski odsek ukine, delavce pa zaposli v ostalih oddelkih, na žagi, v mizarstvu, v zabojarini in v masivni predelavi lesa. Posebno zaskrbljeni smo bili izučeni sodarji. V trenutku se ti je podrl cilj, ki si si ga mlad zastavil: sodar bom in v življenju bom izdeloval sode. Biti sodar je bilo lepo in taki so tudi moji spomini na to delo.

Sodarji Selške doline so bili znani po kakovostnih izdelkih in priznani daleč izven doline. Avtorja čutiva hvaležnost in spoštovanje do prednikov, ki so si s sodarstvom služili vsakdanji kruh. S tem prispevkom želiva spodbuditi vse, ki o sodarstvu kaj vedo, da o tem kaj napišejo in s tem prispevajo k širjenju vedenja o obrti, ki je v preteklosti poleg železarstva in klek-ljarstva dajala kruh in življenjski smisel našim prednikom.

Sodarji na praznovanju vsakoletnega sodarskega praznika v Dražgošah. Foto: arhiv Filipa Demšarja

Letni sindikalni izlet sodarjev po Primorski. Foto: arhiv Filipa Demšarja, Rudno

Izlet sodarjev v deželu dobrega vina. Foto: arhiv Tinke Kalan, Na Kresu, Železniki

Filip Demšar z vnukinjo Blažko v domači delavnici pri izdelavi 750-litrskih kadi za namakanje sadja. Foto: arhiv Filipa Demšarja, Rudno

Opombe:

¹ Avtorja sta oba izučena sodarja. Sodarstvo sta podedovala od prednikov. Filip Demšar je od sodarstva živel 15 let, Matevž Trojar eden izmed zadnjih poklicnih sodarjev v Selški dolini. Ob odprtju muzeja v Železnikih je v sodelovanju s sorodnikom Matevžem Lotričem, Tinetovim iz Dražgoš, opremil tudi muzejsko sodarsko delavnico.

Viri in literatura:

Bras, Ljudmila: *Lesne obrti na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 1979.

Jugoslovansko pronalazaštvo II, 2. Beograd: Udruženje jugoslovenskih pronalazača, 1961.

Les: revija za gozdno gospodarstvo XVIII, 5-7. Ljubljana: Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesne industrije SR Slovenije, 1966.

Osebni pogovori z Jožetom Blaznikom v letih 2000-2005.

Primožič, Aleš: *Alpesovih petdeset let*: (kratek skok v zgodovino s sprehodom od nastanka podjetja do danes). Železne niti: zbornik Selške doline, 2. Železniki: Muzejsko društvo Železniki, 2005.

Savremeno pakovanje: časopis za pitanja ambalaže, pakovanja i unutrašnjeg transporta II, 3-4. Beograd: Koordinacionalni odbor za ambalažu Jugoslavije, 1961.